

premedia

Vlastná izba

Z angličtiny preložil
Pavel Vilikovský

**Virginia
Woolf**

premedia
~

Virginia Woolf: Vlastná izba

Druhé vydanie

Copyright © Virginia Woolf, 1929

Translation © Pavel Vilikovský (dedičia) / LITA, 2026

Epilogue © Jana Juráňová, 2026

Slovak edition © Vydavateľstvo Premedia

ISBN 978-80-8242-499-0

Vlastná izba*

I. kapitola

Ale veď, povieťe možno, my sme vás požiadali, aby ste hovorili o ženách a próze – čo to má spoločné s vlastnou izbou? Pokúsim sa to vysvetliť. Keď ste ma požiadali, aby som hovorila o ženách a próze, sadla som si na breh rieky a začala uvažovať, čo tie slová znamenajú. Mohli by znamenať jednoducho zopár poznámok o Fanny Burneyovej; zopár ďalších o Jane Austenovej; hold sestrám Brontëovým a obrázok haworthskej fary zasypanej snehom; niekoľko podľa možnosti vtipných postrehov o slečne Mitfordovej; úctivú zmienku o George Eliotovej; odkaz na pani Gaskellovú, a to by bolo všetko. Ale na druhý pohľad sa tie slová nezdali také jednoduché. Názov ženy a próza by mohol znamenať, a možno ste ho aj tak mysleli, ženy a aké vlastne sú; alebo by mohol znamenať ženy a prózu, ktorú píšú; alebo by mohol znamenať, že sú všetky tie tri

.....
* Táto esej vychádza z dvoch štúdií, ktoré odznali pred Arts Society v Newnham a Odtáa v Girtone v októbri 1928. Štúdie boli také dlhé, že sa nedali predniesť v úplnosti, a autorka ich odvtedy pozmenila a rozšírila.

významy neoddeliteľne pospletané a vy chcete, aby som o nich uvažovala v takom zmysle. No keď som začala o téme uvažovať týmto posledným spôsobom, ktorý sa mi zdal najzaujímavejší, čoskoro som zistila, že má jednu osudnú nevýhodu. Nevedela by som dospieť k záveru. Nevedela by som splniť to, čo je zrejme prvou povinnosťou prednášateľa – odovzdať vám po hodinovej rozprave zlaté zrnko čistej pravdy, ktoré by ste si vložili medzi stránky svojich zápisníkov a naveky ho uchovávali na rímse kozuba. Mohla by som vám ponúknuť len názor na jednu podružnejšiu otázku – ak má žena písať prózu, musí mať peniaze a vlastnú izbu; a tým nám, ako uvidíte, zostáva veľký problém skutočnej povahy ženy a skutočnej povahy prózy nevyriešený. Vyšla som sa povinnosti prísť k záveru o týchto dvoch otázkach – ženy a próza zostávajú, pokiaľ ide o mňa, nevyriešenými problémami. Ale aby som to trochu napravila, pousilujem sa vám ukázať, ako som dospela k tomu názoru o izbe a peniazoch. Čo najúplnejšie a najslobodnejšie rozviním vo vašej prítomnosti sled myšlienok, ktorý ma k nemu priviedol. Keď pred vami odhalím idey a predsudky, ktoré sa skrývajú za týmto konštatovaním, možno zistíte, že majú istý súvis so ženami a istý súvis aj s prózou. Tak či onak, keď ide o veľmi spornú tému – a všetky otázky týkajúce sa pohlavia sú také – človek si nemôže namýšľať, že povie pravdu. Môže iba ukázať, ako sa dopracoval k takému či onakému názoru, ktorý zastáva. Môže iba svojim poslucháčom poskytnúť príležitosť, aby si všímali rečníkove obmedzenia, predsudky a idiosynkrázie a vyvodili

si vlastné závery. Výmysel tu asi bude obsahovať viac pravdy ako skutočnosť. Preto mám v úmysle využiť všetky vymoženosti a výsady románopisca a rozpovedať vám príbeh o tých dvoch dňoch, ktoré predchádzali môjmu príchodu sem, ako som, zavalená bremenom témy, ktorú ste naložili na moje plecia, o nej hľbala a overila si jej fungovanie v rámci svojho každodenného života i mimo neho. Nemusím ani hovoriť, že to, čo sa chystám opísať, nejestvuje; Oxbridge je vymyslený, Fernham tiež a „ja“ je iba príhodný výraz pre niekoho, kto nemá skutočnú podobu. Z úst mi budú plynúť klamstvá, ale možno v nich bude primiešaná aj trocha pravdy; je na vás, aby ste tú pravdu našli a rozhodli, či sa niečo z nej oddá uchovať. Ak nie, odhodíte ju, pravdaže, celú do koša a úplne ju pustíte z hlavy.

Sedím si ja (volajte ma Mary Betonová, Mary Setonová, Mary Carmichaelová alebo akýmkoľvek iným menom, aké sa vám zapáči – na tom vôbec nezáleží) teda pred týždňom či pred dvoma na brehu rieky v peknom októbrovom počasí, ponorená do myšlienok. Pod chomútom, o ktorom som hovorila, ženy a próza, nevyhnutnosť prísť k nejakému záveru o téme, ktorá vyvoláva najrozličnejšie predsudky a vášne, som skláňala hlavu k zemi. Napravo i naľavo žiarili farbami, ba akoby až blčali plameňom nejaké kríky. Na vzdialenejšom brehu plakali v ustavičnom náreku vrby, vlasy spustené na plecia. Rieka odrážala vybrané kúsky oblohy, mosta i horiaceho stromu, a keď cez odblesky prevesloval študent s člnom, opäť sa zliali, úplne, akoby ho nikdy nebolo. Človek by tam bol mohol sedieť ponorený do

myšlienok celý deň. Myšlienka – aby sme ju nazvali pyšnejším menom, ako si zaslúži – spustila svoju udiču do prúdu. Tá minútu po minúte poskakovala sem a ta medzi odbleskami a rastlinstvom, dávala sa dvíhať a ponárať vodou, až napokon – poznáte to drobné šklbnutie – sa na konci šnúry nečakane zhrčí idea: vy ju potom opatrne pritiahnete a starostlivo vyložíte na breh. Žiaľ, vystavená na tráve vyzerala tá moja myšlienka ohromne malá, ohromne bezvýznamná; taká tá rybka, ktorú dobrý rybár pustí nazad do vody, aby mohla pribrať a jedného dňa sa ju oddalo uvariť a zjesť. Nebudem vás tou myšlienkou teraz zaťažovať, hoci ak budete dávať pozor, možno ju v tom, čo poviem, objavíte aj sami.

No aj keď bola veľmi malá, predsa len mala onú záhadnú vlastnosť vrodenu jej druhu – len čo ste ju vpustili späť do mysle, hneď sa stala veľmi vzrušujúcou a dôležitou; a ako tak poletovala a ponárala sa, zablysla sa raz tu a raz tam, vyvolala taký príval a vír ideí, že človek nemohol obsedieť. Tak sa stalo, že som z ničoho nič ohromne rýchlo kráčala po trávnom pozemku. Vzápätí sa zdvihla mužská postava, aby ma zadržala. Sprvu som ani nepochopila, že gestikulácia čudne vyzerajúceho objektu vo fraku a košeli s náprsenkou patrí mne. Jeho tvár vyjadrovala zhrozenie a rozhorčenie. Pomohol mi skôr inštinkt ako rozum; bol to pedel; ja som bola žena. Toto bol trávnik; tamto bola cestička. Sem smú vkročiť iba akademici a vedci; mne je určený štrk. Tieto myšlienky boli dielom okamihu. Keď som sa vrátila na cestičku, pedelove ruky klesli,

na tvári sa mu zjavil zvyčajný pokojný výraz, a aj keď sa po trávniku kráča lepšie ako po štrku, nič strašné sa nestalo. Akademikom a vedcom univerzity, o ktorú práve išlo, som mohla vyčítať iba to, že ochranou svojho trávniku, ktorý valcovali celých tristo rokov, zaplašili moju malú rybku.

Aká myšlienka ma to dohnala tak trúfalo prekročiť zákaz vstupu, na to si teraz neviem spomenúť. Ako oblak zostúpil z neba duch pokoja, lebo ak niekde prebýva duch pokoja, tak práve v nádvoiriach a štvorcových námestíčkach Oxbridgeu v pekné októbrové ráno. Keď som kráčala pomedzi tie univerzitné budovy, popri tých starobylých sálach, zdalo sa mi, že prítomnosť stratila svoj drsný povrch; telo akoby sa ocitlo v zázračnej sklenenej skrinke, do ktorej neprenikne nijaký zvuk, a myseľ, dokonale zbavená dotyku s faktami (pokial' by človek opäť nedovolené nevníkol na trávnik), sa mohla slobodne oddať meditácii o čomkoľvek, čo harmonizovalo s chvíľou. Náhoda chcela, že pri nejakej bludnej spomienke na starú esej o opätovnej návšteve Oxbridgeu počas dlhých prázdnin mi zišiel na um Charles Lamb – svätý Charles, ako povedal Thackeray, keď si priložil na čelo jeho list. Veru, spomedzi všetkých mŕtvych (podávam vám svoje myšlienky tak, ako prichádzali) je Lamb jedným z najbližších; práve jeho by sa bol človek rád opýtal: Nože povedzte, ako ste písali svoje eseje? Jeho eseje totiž, pomyslela som si, prekonávajú ešte aj eseje Maxa Beerbohma v celej ich dokonalosti vďaka tomu nespútanému záblesku predstavivosti, tomu bleskovému šľahu génia v samom

ich jadre, po ktorom zostávajú kostrbaté a nedokonalé, ale rozžiarené poéziou. Lamb teda prišiel do Oxbridgeu vari pred sto rokmi. Určite napísal esej – názov mi neprichádza na um – o rukopise jednej z Miltonových básní, ktorú tam videl. Hádám to bola *Lycidas* a Lamb napísal, ako ním otriaslo pomyslenie na možnosť, že by nejaké slovo v *Lycidasovi* mohlo byť iné, než je. Pomyslenie, že Milton v tej básni menil slová, sa mu zdalo akousi svätokrádežou. To ma primalo, aby som si pripomenula všetko, čo som si z *Lycidasu* pamätala, a zabávala sa hádaním, ktoré asi slovo to Milton zmenil a prečo. Potom mi napadlo, že presne ten istý rukopis, na ktorý sa pozeral Lamb, je iba niekoľko sto metrov odtiaľ, takže človek mohol kráčať v Lambových šlapajach cez štvorcové námestíčko k onej slávnej knižnici, kde ten poklad uschovávajú. Navyše, ako som si spomenula, keď som začala uskutočňovať svoj plán, práve v tejto slávnej knižnici držia aj rukopis Thackerayho *Esmonda*. Kritici často tvrdia, že *Esmond* je Thackerayho najdokonalejší román. Ale, pokiaľ si spomínam, človeku prekáža afektovaný štýl imitujúci osemnástu storočie; ak, pravda, nebol štýl osemnásteho storočia pre Thackerayho prirodzený – túto skutočnosť by si človek mohol overiť tým, že by sa na rukopis pozrel a presvedčil sa, či zmeny prospeli štýlu, alebo významu. To by však človek musel vyriešiť, čo je štýl a čo význam, teda otázku, ktorá – ale tu som sa už ocitla pred dverami, ktoré vedú priamo do knižnice. Asi som ich otvorila, lebo sa v nich ako anjel strážny zahradzujú cestu nie trepotom bielych krídiel, lež čierneho

plášťa ihneď zjavil pohoršený striebristý vlúdny pán, ktorý mi, keď ma zavracať kývnutím ruky, s poľutovaním oznámil, že dámy majú do knižnice prístup iba v sprievode člena fakulty alebo odporúčacieho listu.

Že slávnú knižnicu znesvätila žena, je slávnej knižnici úplne ľahostajné. Vznešená a vyrovnaná, so všetkými pokladmi bezpečne ukrytými vo svojej hrudi si spokojne spí a pokiaľ ide o mňa, bude tak spať naveky. Nikdy už nevyvolám také reakcie, nikdy znova nepožiadam o tú pohostinnosť, prisahala som si, keď som v hneve schádzala po schodoch. Do obeda ešte vždy zostávala hodina, tak čo mal človek robiť? Prechádzať sa po lúkach? sedieť pri rieke? Bolo nepochybne pekné jesenné dopoludnie; červeno sa trepotalo padajúce lístie; ani jedno, ani druhé by nepadlo človeku zaťažko. Ale k uchu mi doľahla hudba. Prebiehala nejaká omša alebo slávnosť. Keď som prechádzala popri dverách kaplnky, veľkolepo zanariekal organ. Ešte aj kresťanský žiaľ znel v tom pokojnom ovzduší skôr ako spomienka na žiaľ než žiaľ samotný; ešte aj stony starobylého organu akoby pohlcovala tíš. Nemala som chuť vojsť, ani keby som na to mala právo, a tentoraz by ma bol možno zastavil kostolník a domáhal sa krstného listu, alebo odporúčacieho listu od dekana. Ale vonkajšok týchto vznešených budov je často rovnako krásny ako vnútrajšok. Navyše bolo dosť zábavné sledovať, ako sa veriaci zhromažďujú, vchádzajú dnu a zase vychádzajú, hmýria sa pri dverách kaplnky ako včely pred otvorom úľa. Mnohí boli v baretoch a talároch; podaktorí mali plecيا lemované kožušinou; ďalších priviezli na

vozíku pre pacientov; iní zasa, hoci ešte neprekročili stredný vek, vyzerali zošúverení a skrkvaní do takých výnimočných tvarov, že človeku pripomínali kraby a raky, ktoré sa s námahou sunú po piesku akvária. Ako som sa tam opierala o múr, univerzita skutočne vyzerala ako svätostánok uchovávajúcí vzácne typy, ktoré by, keby museli zápasit' o živobytie na chodníkoch Strandu, čoskoro vyhynuli. V mysli sa vynorili dávne historky o starých dekanoch a starých akademických hodnostároch, ale kým som stihla pozbierať odvahu a zahvízdať – vravievalo sa, že starý profesor... sa pri zahvizdnutí ihneď pustil do cvalu – ctihodné zhromaždenie vošlo dnu. Zostal tu vonkajšok kaplnky. Ako viete, jej kupoly a vežičky, za noci osvetlené, vidieť ako plachetnicu, ktorá ustavične putuje a nikdy nedochádza do cieľa, aj z mnohých kilometrov, ďaleko za kopcami. Kedysi zrejme i toto nádvorie s hladkými trávnikmi, masívnymi budovami a kaplnkou bolo močiarom, kde sa vlnila tráva a ryli svine. Konské a volské záprahy, uvažovala som, akiste priviezli na vozoch kameň z ďalekých krajín, potom chlapi s nesmiernou námahou pekne jeden na druhý vztýčili sivé balvany, v ktorých tieni teraz stojím, a potom maliari priniesli sklá na okná a hore na streche sa celé stáročia zvrátili murári s gitom a maltou, keľňou a lyžicou. Každú sobotu im asi z koženého mešca nasypal niekto do starodávnych dlaní zlato a striebro, lebo večer si zrejme dožičili svoju zábavu. Iste sa, uvažovala som, do tohto námestíčka ustavične vlieval nekonečný prúd zlata a striebra, aby kamene neprestali prichádzať a murári

Doslov

Vlastná izba ako štandard, ale aj privilégium

„Ak má žena písať prózu, musí mať vlastnú izbu,“ uvádza Virginia Woolf vo svojej eseji *Vlastná izba* (s.6). Zdanlivo je to jasné, čo viac dodať? A predsa, práve táto autorkina esej je aj dnes, po takmer sto rokoch od vydania (v roku 1929) dielom, ktoré sa znovu a znovu číta a v každom období nanovo interpretuje. Ako mnohé ďalšie texty vychádzajúce z feministických postojov je napriek času deliaceho nás od jej vzniku stále v mnohom aktuálna.

Vlastná izba patrí k najznámejším dielam Virginie Woolf, a hoci sa v nej autorka venuje písaniu prózy v užšom slova zmysle a v širšom akejkolvek (umeleckej) tvorbe, je známejšia a čítanejšia než napríklad esej *Tri guiney*, ktorá sa zaoberá páľčivou otázkou, ako predísť vojne.

Oba texty sa vymykajú bežne tradovanému obrazu Virginie Woolf ako autorky takmer výlučne modernistickej prózy. Práve aj vďaka týmto dielam je zjavné, že ju treba brať veľmi vážne ako politicky mysliacu intelektuálku, ktorá veľmi ostro vnímala problémy svojej doby a vo svojej tvorbe na ne mimoriadne kri-

ticky reagovala. Spoločným menovateľom prinajmenšom oboch esejí je fakt, že tie problémy rozpoznala, dokázala ich na úrovni svojej doby a svojho spoločenského postavenia (dcéra vzdelaného muža, teda žena z intelektuálnej rodiny, nie príslušníčka šľachty ani chudobných vrstiev) kriticky vnímať a dokázala presne a jasnozrivo pomenovať štruktúrne obmedzenia, ktoré patriarchálny systém kladol a kladie ženám v tvorivosti, v možnostiach profesionálneho rozvoja a všeobecnejšie v akomkoľvek pôsobení vo verejnej sfére, čo v jej dobe zahŕňalo aj štúdium a sebarozvoj.

Virginia Woolf, rodená Adeline Virginia Stephen, sa narodila 25. januára 1882 v Londýne a zomrela 28. marca 1941 v Lewes. Písala prózu, eseje, venovala sa filozofii i literárnej reflexii. Spolu s manželom Leonardom Wolfom viedla od roku 1917 vydavateľstvo Hogarth Press, v ktorom vyšli aj viaceré jej knihy, ale aj mnohé ďalšie mimoriadne významné diela, napríklad kompletný preklad spisov Sigmunda Freuda či básne T. S. Eliota.

Ťažiskom diela Virginie Woolf je próza. K jej najvýznamnejším románom patria už rané diela *Voyage Out* (Plavba, 1915), *Night and Day* (Noc a deň, 1919), ako aj tie ďalšie, v ktorých autorka hľadala, preskúmavala a vytvorila nový, subjektívnejší štýl spočívajúci v hlbokom ponore do vnútorného prežívania postavy prostredníctvom mimoriadne citlivej a bohato štruktúrovanej introspekcie ako *Jacob's Room* (Jakubova izba, 1922), *Mrs. Dalloway* (Pani Dallowayová, 1925), *To The Lighthouse* (K majáku, 1927) či *The Waves* (Vlny, 1931). Práve aj v súvislosti s esejistickou tvorbou Vir-

ginie Woolf má špecifické postavenie román *Orlando*, ktorý vydala v roku 1928. Sleduje v ňom premenu spochiatku hrdinu, neskôr po zmene pohlavia či skôr spoločenského pohlavia, čiže rodu, hrdinku, ktorá/ktorý prechádza rôznymi obdobiami dejín od alžbetínskej doby až do autorkinej súčasnosti.

Virginia Woolf sa venovala aj reflexii beletrie, kritike a esejistike. *Vlastná izba* pôvodne vznikla ako súbor viacerých samostatných kritických textov, ktoré v roku 1928 predstavila na verejnej prednáške v Oxforde a rok nato vyšli knižne ako samostatný celok. O desaťrocie neskôr vydala esej *Triguiney*, v ktorej sa ešte nástojčivejšie než vo *Vlastnej izbe* zaoberá spoločenskou a politickou situáciou žien. Nástojčivejšie zrejme aj preto, že ju napísala už v tieni nastupujúceho fašizmu (vyšla v roku 1938). Práve kritické tóny v jej tvorbe a rovnako aj spoločensko-politické pôsobenie sú v prípade Virginie Woolf umenšované. Tu si zjavne vybral svoju daň patriarchát, ktorého štruktúry a pre životy žien ničujúce dôsledky veľmi ostro vnímala a dokázala ich pomenovať v politickej a spoločenskej oblasti aj v oblasti umeleckej tvorby. (Pre ilustráciu, nie je úplne notoricky známym faktom, že sa spolu s ďalšími intelektuálmi a intelektuálkami svojej doby podieľala na prípravách formulácie Deklarácie Spojených národov z roku 1942. Ešte menej sa píše o tom, že Virginia Woolf veľmi sympatizovala s hnutím sufražetiek a podporovala ho.)

Virginia Woolf vo veku päťdesiatdeväť rokov spáchala samovraždu, zrejme aj v dôsledku opakujúcich sa depresí. Dnes sa už neutajuje ani fakt, že ju v detstve sexuálne

zneužíval nevlastný brat, a nie je vylúčené, že práve tieto otrasné zážitky prispeli aj k jej psychickým problémom.

Vlastná izba je dodnes známejšia než ostrejšie formulované *Tri guiney* a aj dobová kritika ju prijala oveľa priaznivejšie. V *Troch guineách* autorka dospela k záveru, že vyústením patriarchátu v jeho najbrutálnejšej podobe sú totalitné režimy, konkrétne v jej období to bol nastupujúci fašizmus. Takéto zistenie sa ani dnes nijako masovo necituje ani nepoužíva v bežných intelektuálnych diskusiách na danú tému.

Hoci je *Vlastná izba* vzhľadom na obdobie a situáciu vzniku, a teda aj vzhľadom na autorkine pozorovania a jazykové prostriedky, menej radikálna, veľmi presne vystihuje podstatu patriarchálneho spoločenského usporiadania. Patriarchálne usporiadanie sa vo svojich štruktúrach a z nich vyplývajúcich možnosti návratu akejkoľvek brutality v súvislosti s postavením žien a sexuálnych menšín zásadnejšie nezmenilo, a to ani v súčasnosti, ktorá naoko prekypuje mnohými slobodami. Tie však spravidla bývajú pri akejkoľvek zmene k horšiemu najzraniteľnejším výdobytkom civilizácie (stačí spomenúť dnešnú situáciu žien v Afganistane a inde alebo politické zneužívanie sexuálnej inakosti).

Vo *Vlastnej izbe* sa autorka dôsledne venuje zdanlivo luxusnej téme – písaniu prozaických diel. Začína len tak zľahka, uvádza príklad o tom, že žena nesmie prejsť po trávniku, lebo sa tadiaľ môžu na pešo presúvať len muži. Večera organizovaná ženou je oveľa menej honosná a aj chutná než večera na počesť mužov. Zdanlivo drobnosti, bez ktorých sa dá žiť, dalo by sa namietnuť. Lenže to je